

Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Effecten op
economie
en milieu

Hoofdstuk 4
Analyse programma
PvdA

Keuzes in Kaart
2013-2017

*Een analyse van tien
verkiezingsprogramma's*

4 PvdA

4.1 Overheidsbegroting

Het beleidspakket van de PvdA verbetert het EMU-saldo in 2017 met 15 mld euro ten opzichte van het basispad. Dit is de ex-ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend de macro-economische doorwerking. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt vrijwel geheel door lagere uitgaven. De PvdA begint niet direct met ombuigen, maar kiest ervoor om het tekort in 2013 nog te laten oplopen ten opzichte van het basispad.

In 2017 buigt de PvdA per saldo 15¼ mld euro om op de **overheidsuitgaven** ten opzichte van het basispad. Netto wordt het meest omgebogen op zorg en sociale zekerheid. De PvdA schaft de zorgtoeslag af, die tot de ombuigingen op de sociale zekerheid wordt gerekend. Dit bedrag (5¾ mld euro) wordt echter in zijn geheel ingezet voor lastenverlichting voor gezinnen in de vorm van lagere zorgpremies. Voor het EMU-saldo pakt deze maatregel zodoende neutraal uit. De reële groei van de overheidsuitgaven komt na verwerking van het beleidspakket uit op een daling van ¼% per jaar.

De PvdA intensiveert 1 mld euro op de **arbeidsvoorwaarden collectieve sector** ten opzichte van het basispad. De PvdA wil geen nullijn voor ambtenaren in 2013, zoals in het basispad is opgenomen.

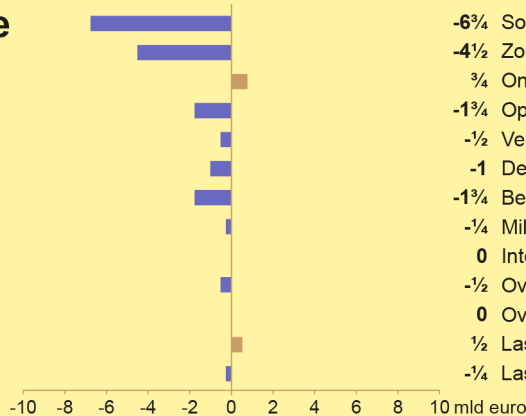
De PvdA buigt 1¾ mld euro om op **openbaar bestuur**, waarvan ½ mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en 1¼ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode voor mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies 2 mld euro in 2017 en 2½ mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening.

De PvdA wil per saldo ½ mld euro minder uitgeven aan **veiligheid**. Met name door te besparen op de apparaatskosten (¼ mld euro). Op **defensie** bezuinigt de partij 1 mld euro ten opzichte van het basispad door onder meer implementatie van variant C uit Heroverwegingsrapport 20 (¼ mld euro) en delen van variant G uit Heroverwegingsrapport 20 (½ mld euro).

Op **bereikbaarheid** buigt de PvdA per saldo 1¾ mld euro om ten opzichte van het basispad. Op het Infrastructuurfonds wordt 2½ mld euro bezuinigd. De belangrijkste intensivering betreft de investeringskosten ten behoeve van de invoering van een kilometerheffing (¾ mld euro).

Budgettaire effecten in 2017

- 6 3/4 Sociale zekerheid
- 4 1/2 Zorg
- 3/4 Onderwijs
- 1 3/4 Openbaar bestuur
- 1/2 Veiligheid
- 1 Defensie
- 1 3/4 Bereikbaarheid
- 1/4 Milieu
- 0 Internationale samenwerking
- 1/2 Overdrachten aan bedrijven
- 0 Overige uitgaven
- 1/2 Lasten huishoudens
- 1/4 Lasten bedrijven

- is positief effect op EMU-saldo

Financieel

Verbetering houdbaarheid
(2017, % bbp)

●●●●● 2,4

Verbetering EMU-saldo
(2017, % bbp)

● 1,1

Koopkracht huishoudens
(gecumuleerd, 2017, %)

■ -1/4

Saldo lopende rekening
(2017, % bbp)

●● 1,3

Werk

Structurele werkgelegenheid
(2040, %-punt)

● -1

Werkloosheid
(2017, % van de beroepsbevolking)

●● 1,3

Energie en klimaat

Reductie broeikasgassen
(2020, Mton CO₂)

●●●●● x10 34

Aandeel hernieuwbare energie
(2020, %-punt)

●●●●●●●●●● 9

Onderwijs en innovatie

Bbp-effect onderwijs
(structureel, %)

●●●● 2,7

Innovatie
(verwacht effect)

Categorieën: - 0 + ?

Natuur

Biodiversiteit
(2020, %-punt)

● x5 0 à 5

Verkeer

Files op snelwegen
(2020, %)

●●●●● x10 -37

Autogebruik
(2020, %)

● x10 -10

OV-gebruik
(2020, %)

● x10 5

Zorg

Eigen betaling per verzekerde
(2013, euro)

●●●● x10 -30

Meer (+) of minder (-) marktwerking in de curatieve zorg

Categorieën: -- 0 +++ --

Wonen

Woningmarkt - welvaartswinst
(structureel, % bbp)

● 0,4

Prijsverandering koopwoningen
(2017, %)

●●●●● -5

Verandering netto huur
(2017, %)

●●● 3

Aan **milieu** wordt in 2017 per saldo $\frac{1}{4}$ mld euro minder uitgegeven. De intensivering betreft een tender voor energiebesparing, waarbij een bepaalde energiebesparende technologie door de overheid voor een bepaalde prijs wordt aangeboden aan bedrijven. De PvdA buigt met name om door de stimuleringsregeling duurzame energie (SDE+) af te schaffen. Voor het EMU-saldo pakt deze maatregel evenwel neutraal uit, omdat tegelijkertijd ook de heffing waaruit de SDE+ wordt betaald, wordt afgeschaft.

Aan **onderwijs** wil de PvdA per saldo $\frac{3}{4}$ mld euro meer uitgeven. De belangrijkste intensivering betreft het afschaffen van de langstudeerboete ($\frac{1}{2}$ mld euro). De partij bespaart door verschillende subsidies te schrappen en de aansluiting in het onderwijsbestel te verbeteren.

In de **zorg** buigt de PvdA per saldo $4\frac{1}{2}$ mld euro om ten opzichte van het basispad. Zie paragraaf 4.8.

De PvdA geeft in 2017 per saldo $6\frac{3}{4}$ mld euro minder uit aan **sociale zekerheid**. Dit komt met name door het afschaffen van de zorgtoeslag in verband met de invoering van een inkomensafhankelijke premie ($5\frac{3}{4}$ mld euro). De partij stelt voor om de AOW-leeftijd in 2017, 2020, 2022 en 2025 met een halfjaar te verhogen. Verder wordt de AOW-leeftijd gekoppeld aan de levensverwachting. Per saldo resulteren de AOW-maatregelen in een intensivering van 0,5 mld euro.

Aan **overdrachten aan bedrijven** wordt per saldo $\frac{1}{2}$ mld euro minder uitgegeven ten opzichte van het basispad. **Internationale samenwerking** blijft gelijk. De **overige uitgaven** blijven per saldo gelijk.

Tabel 4.1 Uitgavenontwikkeling van beleidspakket PvdA t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto intensiveringen	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro			% per jaar	
Arbeidsvoorwaarden		1			
Openbaar bestuur	-3 $\frac{1}{4}$	-1 $\frac{3}{4}$	-5	-1	-1 $\frac{1}{2}$
Veiligheid	- $\frac{1}{2}$	- $\frac{1}{2}$	-1	- $\frac{3}{4}$	-1 $\frac{1}{2}$
Defensie	- $\frac{1}{4}$	-1	-1 $\frac{1}{4}$	-1	-4 $\frac{1}{2}$
Bereikbaarheid	-1	-1 $\frac{1}{4}$	-2 $\frac{3}{4}$	-2	-5 $\frac{1}{2}$
Milieu		- $\frac{1}{4}$			
Onderwijs	$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{4}$	1 $\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	1
Zorg	11	-4 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{4}$	2
Sociale zekerheid	5	-6 $\frac{3}{4}$	-1 $\frac{3}{4}$	1 $\frac{1}{4}$	- $\frac{1}{2}$
Overdrachten aan bedrijven	-1 $\frac{1}{2}$	- $\frac{1}{2}$	-2	-3 $\frac{1}{4}$	-4 $\frac{1}{2}$
Internationale samenwerking	1 $\frac{1}{4}$	0	1 $\frac{1}{4}$	1 $\frac{3}{4}$	1 $\frac{3}{4}$
Overig		0			
Totaal EMU-relevante uitgaven	11$\frac{1}{2}$	-15$\frac{1}{4}$	-3$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{4}$	-$\frac{1}{4}$

Het beleidspakket van de PvdA vermindert de **werkgelegenheid** in de sector overheid in 2017 met 30.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt uit op 1 $\frac{1}{2}$ % per jaar, tegen $\frac{3}{4}$ % per jaar in het basispad. In de zorg daalt de werkgelegenheid met 55.000 arbeidsjaren ten opzichte van het

basispad. De werkgelegenheid in de zorg stijgt daarmee met 1¾% per jaar, tegen 2¾% per jaar in het basispad.

Tabel 4.2 Werkgelegenheidseffecten beleidspakket PvdA t.o.v. basispad, 2013-2017

	Uitgangspositie	Basispad	Effect beleidspakket	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	2012	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017
	duizenden arbeidsjaren				% per jaar	
Sector overheid	1048	-42	-30	-72	-¾	-1½
Zorg	967	142	-55	87	2¾	1¾
Overheid en zorg	2015	101	-85	16	1	0

Per saldo verlicht de PvdA de lasten in 2017 met ¼ mld euro ten opzichte van het basispad. De lasten dalen voor huishouden en stijgen voor bedrijven.

De PvdA verzwart de **belastingen op milieu** netto met 2½ mld euro. Met name door de invoering van een kilometerheffing voor vrachtwagens (1 mld euro). De **lasten op inkomen en arbeid** worden netto met 1¾ mld euro teruggebracht. De belangrijkste verlichting is de verlaging van de ZVW-premies (6 mld euro); de belangrijkste verzwaring is een verhoging van de inkomstenbelasting die samenhangt met de btw-verlaging die de PvdA doorvoert ten opzichte van het basispad (2½ mld euro).

De **lasten op vermogen en winst** stijgen per saldo met 1½ mld euro. Tegenover de introductie van een uniforme forfaitaire vermogensaftrek (1 mld euro) staan lastenverzwaringen in de vorm van met name een hogere verhuurdersheffing (¾ mld euro) en herinvoering van willekeurige afschrijvingen in 2013 en 2014 (¾ mld euro in 2017). De PvdA verlaagt per saldo de **overige belastingen** met 2½ mld euro. Tegenover de btw-verlaging ten opzichte van het basispad (4¼ mld euro) staat een verhoging van de assurantiebelasting naar btw-niveau (1 mld euro).

Tabel 4.3 Belasting- en sociale-premiemaatregelen van beleidspakket PvdA t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto lastenverzwaring	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro		
Milieu	1½	2½	4
Inkomen en arbeid	8¾	-1¾	6½
Vermogen en winst	1½	1½	3
Overig	3½	-2½	¾
Totaal EMU-relevante lasten	14½	-¼	14¼
w.v. gezinnen	8¾	-½	8¼
bedrijven	5¾	¼	6
buitenland	0	0	0

4.2 Macro-economische effecten

Het pakket van de PvdA vermindert de EMU-relevante uitgaven met 15¼ mld euro in 2017. Ongeveer de helft betreft overheidsbestedingen, die daardoor met 0,9%-punt minder groeien dan in het basispad. Daarnaast verlaagt de PvdA de inkomensoverdrachten met 8 mld euro, vooral vanwege het afschaffen van de zorgtoeslag (5 mld euro). De premies dalen met iets meer dan de zorgtoeslag. Per saldo laat de PvdA de lasten vrijwel ongewijzigd. De consumptie van huishoudens groeit minder, vooral omdat de werkgelegenheid en de reële lonen minder toenemen, maar ook door de 5% lagere huizenprijzen. Het bbp groeit gemiddeld 0,5%-punt per jaar minder dan in het basispad.

Tabel 4.4 Macro-economische effecten beleidspakket PvdA, 2013-2017

	Basis	Effect pakket	Basispad incl. beleidspakket
	% per jaar		
Volume bestedingen en productie			
Bruto binnenlands product	1½	-0,5	1
Consumptie huishoudens	¼	-0,7	-½
Overheidsbestedingen	½	-0,9	-¼
Investeringen bedrijven	3¼	-0,7	2½
Uitvoer goederen en diensten	4	0,1	4¼
Lonen en prijzen			
Contractloon marktsector	2¼	-0,2	2
Consumptieprijis	2	0,0	2¼
Reële arbeidskosten marktsector	1¾	-0,4	1¼
Arbeidsmarkt			
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	¼	-0,4	-¼
w.v. marktsector	-¼	-0,2	-½
effect op niveau 2017 in %-punten			
Werkloze beroepsbevolking	5¼	1,3	6½
Arbeidsinkomensquote marktsector	80¼	-0,7	80
Saldo lopende rekening (%bbp)	9¼	1,3	10½

Het arbeidsaanbod neemt tot 2017 met 5.000 personen toe door het pakket. Daarbij neemt de deeltijdfactor toe waardoor er 1% meer personen nodig zijn voor een arbeidsjaar. Dat verlaagt het arbeidsaanbod in uren, wat op korte termijn een drukkend effect heeft op de werkloosheid. De werkgelegenheid bij overheid en zorg neemt door het pakket af met 85.000 arbeidsjaren. Als gevolg van de lagere bbp-groei is er ook minder vraag naar arbeid in de marktsector, waardoor ook de werkgelegenheid in deze sector lager uitkomt. Dat leidt tot een toename van de werkloosheid. Deze is in 2017 1,3%-punt hoger dan in het basispad. Vanaf 2015 begint de oploop van de werkloosheid een drukkend effect uit te oefenen op de contractlonen, die daardoor tot 2017 minder toenemen dan in het basispad.

Het saldo op de lopende rekening verbetert door het pakket. Het uitvoersaldo neemt iets toe, met name door de lagere invoer.

4.3 Overheidstekort en overheidsschuld

Het EMU-saldo verbetert in 2017 minder dan de ex-ante impuls van 15 mld euro of 2,4% bbp. Dat is het gevolg van de doorwerking van het pakket op de economie. De werkgelegenheid daalt en de werkloosheid loopt op. Daarnaast vermindert de PvdA de werkgelegenheid bij de overheid en de zorg, wat gepaard gaat met behoorlijke negatieve (tijdelijke) inverdieneffecten. Verder zijn er ook negatieve effecten van maatregelen zonder initiële effecten op het EMU-saldo. Voorbeelden zijn de lagere huizenprijzen en hogere huren die zorgen voor minder consumptie. In 2017 is het EMU-saldo -1,5% bbp. De schuldquote komt hoger uit dan in het basispad. Dit is de resultante van een beter EMU-saldo en een lager nominaal bbp (noemereffect).

Tabel 4.5 Overheidstekort en overheidsschuld beleidspakket PvdA, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo (% bbp, basispad)	-2,9	-3,1	-2,7	-2,8	-2,6
Ex-ante effect pakket	-0,7	0,1	0,5	1,4	2,4
Inverdieneffecten van het pakket	0,1	0,1	-0,1	-0,9	-1,3
EMU-saldo inclusief effect pakket (% bbp)	-3,5	-3,0	-2,3	-2,2	-1,5
EMU-schuld (% bbp, basispad)	72,9	73,5	73,9	74,3	74,1
Effect pakket	0,9	0,8	0,3	0,6	0,5
EMU-schuld inclusief effect pakket (% bbp)	73,8	74,3	74,2	74,9	74,6

4.4 Koopkrachteffecten

De volgende maatregelen zijn gunstig voor de koopkracht:

- terugdraaien van het belasten van de reiskostenvergoeding
- invoeren participatiebonus en werkbonus voor oudere werknemers
- omzetten van een deel van de nominale Zvw-premie in een inkomensafhankelijke premie waarbij de zorgtoeslag vervalt (voordelig voor lage inkomens)
- inkomensafhankelijk eigen risico (voordelig voor lage inkomens)
- verhogen huurtoeslag
- teruggeven opbrengst beperken hypotheekrenteaftrek (verlagen tarieven box 1)
- invoeren verzilverbare inkomensafhankelijke heffingskorting voor lage inkomens
- verhogen arbeidskorting en ouderenkorting
- terugdraaien nullijn overheid 2013

De volgende maatregelen zijn nadelig voor de koopkracht:

- verhogen van de tarieven box 1 en terugdraaien koopkrachtpakket 2013 (terugdraaien terugsluis als gevolg van btw-verhoging)
- beperken vitaliteitssparen
- beperken van de hypotheekrenteaftrek, afschaffen Wet Hillen

- correctie van het toetsingsinkomen bij toeslagen voor hypotheekrenteaf trek en het eigenwoningforfait
- beperken kindregelingen
- omzetten van een deel van de nominale Zvw-premie in een inkomensafhankelijke premie waarbij de zorgtoeslag vervalt (nadelig voor hoge inkomens)
- inkomensafhankelijk eigen risico (nadelig voor hoge inkomens)
- gelijktrekken Zvw-premies zelfstandigen en werknemers
- invoeren vijfde schijf box 1
- invoeren tweede schijf vermogen in box 3
- beperken Wtcg

Het programma van de PvdA heeft een negatief effect op de ontwikkeling van de reële lonen. Door belastingmaatregelen stijgen de prijzen gemiddeld iets. Het terugdraaien van de btw-verhoging heeft een drukkend effect op de prijzen. Het optrekken van de assurantiebelasting heeft een opwaarts effect. Door een drukkend effect van de hogere werkloosheid volgt de loonontwikkeling in de marktsector de inflatie niet volledig. Per saldo is het effect op de reële loonontwikkeling in de marktsector -0,2% per jaar.

De mediane koopkracht van huishoudens blijft door het PvdA-programma over de periode 2013-2017 gemiddeld onveranderd. Werknemers hebben een koopkrachtverslechtering van gemiddeld ¼% per jaar en gepensioneerden een koopkrachtverbetering van gemiddeld ¼%.

Alle huishoudens ondervinden een koopkrachtvoordeel door het verlagen van de tarieven in box 1. De gedeeltelijke omzetting van de nominale Zvw-premie in een inkomensafhankelijke premie is gunstig voor de lage inkomens, maar ongunstig voor de hoge inkomens. Hetzelfde geldt voor het inkomensafhankelijk eigen risico. Het beperken van de hypotheekrenteaf trek en de invoering van tweede schijf in box 3 treft vooral de hogere inkomens, maar ook de gepensioneerden. De correctie voor de hypotheekrenteaf trek op het toetsingsinkomen voor toeslagen treft vooral de middeninkomens. De lage inkomens hebben voordeel van de verzilverbare inkomensafhankelijke heffingskorting. De PvdA volgt in grote lijnen variant 4 “participatie” uit heroverwegingsrapport 5 “kindregelingen”. Deze ombuiging slaat neer bij gezinnen met kinderen.

Werknemers hebben voordeel van het verhogen van de arbeidskorting, het terugdraaien van het belasten van de reiskostenvergoeding en het terugdraaien van de nullijn voor de overheid in 2013. Het schrappen van de vitaliteitsspaarregeling heeft een negatief effect op de mediane koopkracht van werknemers. Oudere werknemers hebben een koopkrachtvoordeel door het invoeren van een participatiebonus en werkbonus.

Gepensioneerden hebben een voordeel door de verhoging van de ouderenkorting.

De doorwerking van de zorgmaatregelen op de eigen betalingen en de eigen bijdragen in de Zvw is meegenomen in de koopkracht.

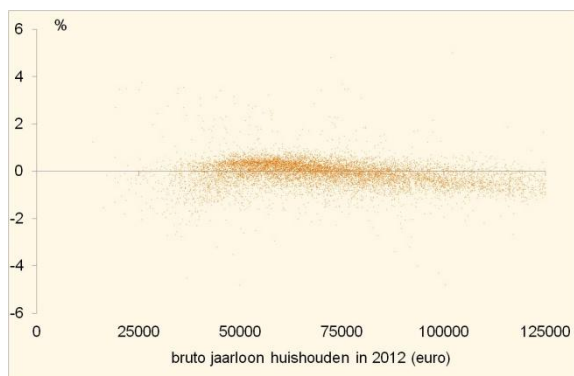
Enkele maatregelen zijn niet in de statische koopkrachtcijfers verwerkt, omdat ze niet passen binnen het begrip statische koopkracht. Dit betreft onder meer de latere en langzamere verhoging van de AOW-leeftijd en het beperken van de fiscale ruimte van pensioenpremies. Er zijn ook maatregelen die niet zijn meegenomen, omdat niet bekend is welke huishoudens in welke mate daarvan profiteren, of omdat de desbetreffende groep niet is opgenomen in de koopkrachttabel. Dit betreft onder meer het terugdraaien van de langstudeerboete en het schrappen van de overdrachtsbelasting voor starters met een gunstig effect op de koopkracht. De verhoging van de schenk- en erfbelasting, verhoging van belastingen voor expats en kenniswerkers, en het afschaffen van de IOAW en IOAZ hebben een ongunstig effect op de koopkracht.

Tabel 4.6 Ex post koopkracht beleidspakket PvdA, gemiddeld over 2013-2017

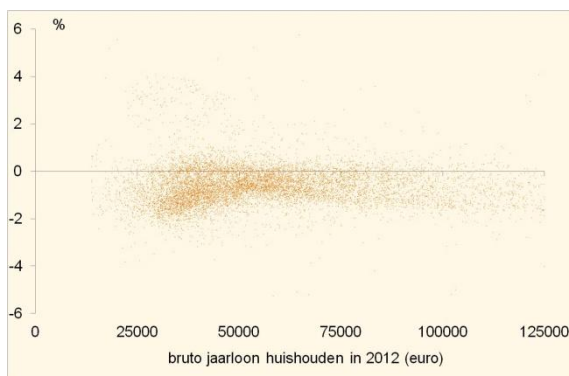
	Tweeverdiener (c)		Alleenstaande (ouder)		Alleenverdiener		Alle huishoudtypen	
	Effect PvdA	Basis incl. PvdA	Effect PvdA	Basis incl. PvdA	Effect PvdA	Basis incl. PvdA	Effect PvdA	Basis incl. PvdA
Bruto huishoudinkomen (b)								
mediaan koopkrachtmutatie in % (a)								
Werknemers								
< 175% WML	½	0	0	0	0	-1		
175-350% WML	¼	¼	-¼	0	0	-½	} -¼	} 0
350-500% WML	-¼	0	} -1¼	} -1	} -½	} -¾		
> 500% WML	-½	-½						
Uitkeringsgerechtigden								
<= 120% WML	} ½	} 0	¼	0	¼	-½	} ¼	} 0
> 120% WML			0	0	0	0		
Gepensioneerden								
<= 120% AOW	¼	½	0	¼	} 0	} -1	} 0	} -¼
> 120% AOW	¼	-½	-½	-1¼				
Alle inkomensbronnen	0	0	-¼	0	-¼	-¾	0	-¼
(a) Statische koopkrachtmutatie exclusief incidentele inkomensmutaties.								
(b) Bruto inkomen uit arbeid, bruto minimumloon (WML) en bruto 100% AOW-uitkering zijn in 2012 ongeveer 18.800 euro.								
(c) De indeling van tweeverdieners naar inkomensbron is op basis van de meest verdienende partner.								

Figuur 4.1 Spreiding koopkracht beleidspakket PvdA (inclusief basispad) over 2013-2017²²

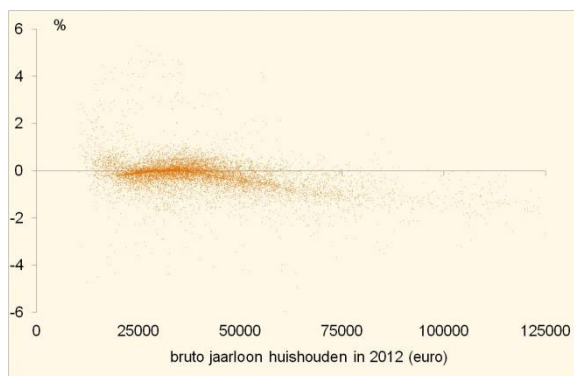
Werkende tweeverdieners

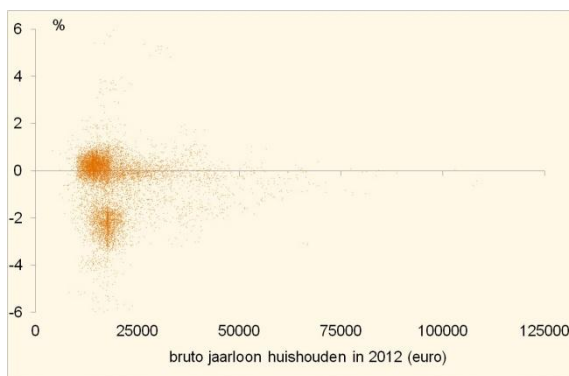
Werkende alleenverdieners

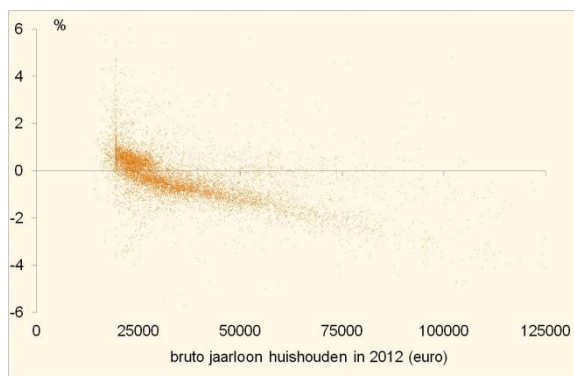
Werkende alleenstaanden

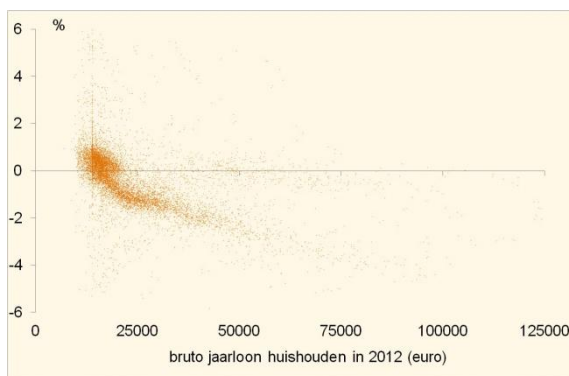
Uitkeringsgerechtigde alleenstaanden

Gepensioneerde tweeverdieners

Gepensioneerde alleenstaanden

²² Koopkracht naar huishoudtype en huishoudinkomen, mutaties in % per jaar, 2013-2017.

4.5 Structurele werkgelegenheidseffecten

Tabel 4.7 Structurele effecten arbeidsmarkt

	PvdA
Werkgelegenheid (a)	-1
w.v. fiscaal	- ¼
sociale zekerheid	0
AOW-leeftijd	- ¾
Participatie (b)	½
Werkloosheid	- ½
Productiviteit (c)	-0,5

(a) Procentuele toename werkgelegenheid in arbeidsjaren.
(b) Als percentage van de potentiële beroepsbevolking.
(c) Procentuele toename productiviteit

De PvdA herzielt het ontslagstelsel. De werkgever wordt financieel verantwoordelijk voor de eerste zes maanden van de WW, daar staat een verlaging van de WW-premie tegenover. De AOW-leeftijd kan flexibel worden gekozen. Fiscale maatregelen, zoals de beperking van de hypotheekrenteaftrek en een verlaging van de belastingtarieven, leiden tot veranderingen in de belastingdruk. In totaal neemt de werkgelegenheid in arbeidsjaren af met 1%. Dit komt vooral doordat werkzame personen meer in deeltijd gaan werken, de participatie stijgt juist met ½% van de potentiële beroepsbevolking. De werkloosheid daalt met ½%-punt. Structurele bbp-effecten van onderwijsmaatregelen zijn weergegeven in paragraaf 4.9.

Het ontslagstelsel wordt herzien. Er komt één route voor ontslag met een preventieve toets en een algemeen recht op een ontslagvergoeding. De ontslagvergoeding wordt gemaximeerd op 75.000 euro en een deel ervan wordt gebruikt voor van-werk-naar-werk-begeleiding. De maximering van de ontslagvergoeding kan overigens werkgever en werknemer beperken in het maken van onderlinge afspraken over dergelijke vergoedingen en dat draagt niet bij aan het beter laten functioneren van de arbeidsmarkt. Het niveau van ontslagbescherming voor vaste contracten stijgt volgens de OESO-indicator en komt uit op het niveau van voor het Begrotingsakkoord. Hierdoor komt op de lange termijn het niveau van de productiviteit 0,5% lager uit. Werkgevers worden financieel verantwoordelijk voor de eerste zes maanden van de WW-uitkering, net als volgens het Begrotingsakkoord. De maatregelen betreffende de WW leiden tot een geringe toename van de werkgelegenheid en een geringe daling van de werkloosheid.

De partij stelt een participatieregeling voor met één regeling voor WSW, WWB en Wajong. De Wajong wordt samengevoegd met de bijstand en de uitkering voor volledig arbeidsongeschikte jongeren wordt verhoogd. De participatieregeling leidt tot een daling van werkgelegenheid, omdat een deel van de betrokken werknemers zich zal terugtrekken van de arbeidsmarkt. Een quotum voor arbeidsgehandicapten zorgt voor meer werkgelegenheid. De maatregelen op het gebied van de sociale zekerheid samen werken neutraal uit op de werkgelegenheid.

De AOW-leeftijd kan flexibel worden gekozen. Daarbij wordt de hoogte van de uitkering hoger naarmate men de AOW-uitkering later laat ingaan. Door de flexibele keuze zullen werknemers gemiddeld eerder uittreden en de werkgelegenheid zal met $\frac{3}{4}\%$ dalen. Flankerend beleid, zoals een werkbonus voor oudere werknemers en scholing van langdurige werklozen, leidt tot een geringe daling van de werkloosheid.

De nominale Zvw-premie wordt verlaagd naar 400 euro en wordt gefinancierd uit de afschaffing van de zorgtoeslag en de invoering van een inkomensafhankelijke zorgpremie voor inkomens vanaf WML. Per saldo verhoogt dit de marginale druk en dit mondt uit in een lagere werkgelegenheid. De beperking van de hypotheekrenteaftrek leidt tot een hogere belastingdruk voor huiseigenaren. De opbrengst van de beperking wordt ingezet voor een verlaging van de tarieven van de tweede, derde en vierde schijf van de inkomstenbelasting. Dat leidt tot een verlaging van de belastingdruk, evenals de verhoging van de arbeidskorting. De verlaging van het kindgebonden budget en de verhoging van de kinderopvangtoeslag stimuleren het arbeidsaanbod en de werkgelegenheid. De afschaffing van de onbelaste kilometervergoeding wordt deels teruggedraaid en dat zorgt voor meer werkgelegenheid. De beperking van de aftrek van de pensioenpremies zorgt ook voor een hogere belastingdruk en daarmee lagere werkgelegenheid. Tot slot leidt de bankenbelasting tot een afname van de werkgelegenheid. De verlaging van de WW-premie voor werkgevers leidt tot meer werkgelegenheid. De fiscale maatregelen leiden samen tot een afname van de werkgelegenheid met $\frac{1}{4}\%$. Werkzame personen gaan meer in deeltijd werken en de werkloosheid daalt met $\frac{1}{4}\%$ -punt.

Op lange termijn daalt de werkloosheid in totaal met $\frac{1}{2}\%$ -punt, de maatregelen op fiscaal gebied dragen hier het meest aan bij.

4.6 Houdbaarheid overheidsfinanciën

De PvdA verbetert de houdbaarheid met 2,4% bbp, bijna geheel bepaald door de ex-ante verbetering van het EMU-saldo in 2017. Structurele maatregelen hebben geen additioneel effect op de houdbaarheid van het PvdA-pakket. Aan de ene kant veroorzaken een versoepeling van de AOW-verhoging en de daling van de werkgelegenheid een verslechtering van de houdbaarheid. Aan de andere kant zorgen de ombuigingen bij zorg voor een grotere structurele opbrengst. Ook de woningmarktmaatregelen zijn positief voor de houdbaarheid, maar hier staat een verlaging van de inkomstenbelasting tegenover. Vervolgens wijkt voor een aantal maatregelen het structurele bedrag sterk af van het budgettaire effect in 2017. Zo heeft een maatregel als het gerichter invoeren van vitaliteitssparen alleen een tijdelijk effect, zodat het effect op de houdbaarheid kleiner is dan de bezuiniging in 2017. Het omgekeerde geldt voor het terugdraaien van de nullijn voor ambtenaren, dat alleen op korte termijn tot hogere uitgaven leidt.

De PvdA versoepelt de verhoging van de pensioenleeftijd door toe te staan dat de AOW-uitkering flexibel kan worden opgenomen. Dit stelt werkenden in staat om toch al op 65-jarige leeftijd, zij het met een lagere AOW-uitkering, met pensioen te gaan. Dit heeft een

negatief effect op de werkgelegenheid en leidt daarmee tot een verslechtering van de houdbaarheid met 0,3% bbp.

De PvdA vermindert de hypotheekrenteaftrek via een pakket aan maatregelen, waaronder het aftoppen van de maximale hypotheekschuld en het beperken van het tarief waartegen de rente wordt afgetrokken tot 30%. Dit heeft een verbetering van de houdbaarheid met 0,7% bbp tot gevolg, zoals de regel 'woningmarkt' laat zien. De opbrengst van de woningmarktmaatregelen wordt door de PvdA teruggesluisd via de inkomstenbelasting, waarmee het positieve effect op de houdbaarheid ongedaan wordt gemaakt.

De maatregelen in de zorg leiden in 2017 tot een bezuiniging van 0,7% bbp. Bij de langdurige zorg wordt de doelmatigheid verhoogd door overheveling van extra- en intramuraal AWBZ naar gemeenten, wordt de eigen bijdrage verhoogd en aanspraak op begeleiding beperkt, maar wordt tevens geld uitgetrokken voor zorg dichtbij. Bij de curatieve zorg wil de PvdA overgaan naar een gebudgetteerd zorgstelsel (Variant A) en wordt vervolgens ingezet op een lagere groei van de zorgkosten. De structurele opbrengst van deze maatregelen is groter dan in 2017, omdat er in 2040 meer ouderen zijn die een beroep zullen doen op collectief gefinancierde zorg. Dit vergrijzingseffect is vooral belangrijk in de langdurige zorg, die bij de PvdA goed is voor ongeveer tweederde van het ombuigingsbedrag.

Door het PvdA-programma slaat het houdbaarheidstekort om in een overschot van 1,3% bbp. Dit betekent dat geld gereserveerd wordt om in de toekomst negatieve schokken op te kunnen vangen, of voor toekomstige intensiveringen, of lastenverlichting.

Tabel 4.8 Houdbaarheid, effect van beleidspakket PvdA

	% bbp	Mld euro
Houdbaarheid basispad	-1,1	-7
Verbetering	2,4	16
Stand incl. verbetering	1,3	8
Verbetering houdbaarheid, binnen de kabinetsperiode en structurele effecten		
Ex-ante EMU-saldo 2017	2,3	15
Effecten na 2017	0,1	1
Verbetering houdbaarheid, selectie van beleidsdossiers		
AOW en pensioenen	-0,3	-2
Woningmarkt	0,7	4
Zorg	1,0	7

4.7 Energie en klimaat

De PvdA intensificeert het beleid ten aanzien van hernieuwbare energie. Hierdoor neemt het aandeel hernieuwbare energie toe tot 18%, zodat de EU-verplichting voor het aandeel hernieuwbare energie (14% in 2020) ruimschoots wordt gerealiseerd. Daarnaast intensificeert de PvdA het energiebesparingsbeleid vooral voor de gebouwde omgeving en voor de sector verkeer.

Door het maatregelpakket van de PvdA neemt de emissie van broeikasgassen af met 34 Mton, waarvan 9 Mton in de niet-ETS sectoren. Het pakket heeft geen effect op de realisatie van de EU-brede taakstelling voor de ETS-sectoren. Voor de ETS-sector geldt namelijk een plafond voor alle bedrijven in de EU gezamenlijk. Minder emissie in Nederland geeft bedrijven in andere EU-landen daardoor meer emissieruimte. Een individuele lidstaat kan het EU-brede emissieplafond voor de ETS niet veranderen.

Tabel 4.9   **Hernieuwbare energie en broeikasgassen, effecten van beleidspakket PvdA t.o.v. het basispad**

	Toename hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen		
		Totaal	Niet-ETS-sector	ETS-sector
	aandeel in eindgebruik in %-punten	in Mton CO ₂ -equivalentie		
Nederland totaal	9	34	9	25
w.v. hernieuwbare energie		25	2	23
energiesector		0	0	0
gebouwde omgeving		4	3	1
verkeer		2	2	0
industrie		3	2	1
landbouw		0	0	1
overig		0	0	1

Door afronding kunnen optellingen van subtotaal 1 Mton afwijken van het totaal.

In het basispad bedraagt het aandeel hernieuwbare energie 9% in 2020.

De emissie in de niet-ETS-sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: vooral gebouwde omgeving, landbouw en verkeer. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector in 2020 geraamd op 99 (92-108) Mton CO₂-eq. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is nog niet vastgesteld, maar zal waarschijnlijk uitkomen op 105 Mton CO₂-eq.

De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector.

De vermindering van broeikasgasemissies wordt voor een belangrijk deel verklaard door de toename van het aandeel hernieuwbare energie, waardoor minder inzet van fossiele energie nodig is. Vooral het invoeren van een leveranciersverplichting in combinatie met een subsidie voor de duurste opties (hybride leveranciersverplichting) draagt hier aan bij. Verondersteld is dat de toename van het aandeel hernieuwbare energie onder andere wordt gerealiseerd door het verplicht meestoken van biomassa (oplopend tot 30% in 2020) in kolencentrales en door het tot 14% bijmengen van biobrandstoffen in motorbrandstoffen.

Daarnaast verminderen de broeikasgasemissies door energiebesparingsmaatregelen, waaronder het beter handhaven van de bestaande verplichting tot het nemen van energiebesparingsmaatregelen met een terugverdientijd korter dan 5 jaar bij de utiliteitsbouw, het invoeren van een systeem van witte certificaten voor energiebesparing in de gebouwde omgeving en het invoeren van een energieprestatie-eis voor woningen van woningbouwcorporaties.

In de sector verkeer verminderen de emissies door de maatregelen die zijn beschreven bij het thema bereikbaarheid. Vooral het invoeren van een kilometerprijs voor personen-, bestel- en vrachtauto's, het verlagen van de maximumsnelheid en het onbelast maken van woon-werkverkeer (wat de emissie verhoogt) zijn hierbij van belang.

De PvdA reduceert broeikasgassen en verhoogt het percentage hernieuwbaar door de uitgaven voor energie en klimaat met 2,4 mld euro in 2020 te verhogen. De PvdA laat de belastingen op energie en klimaat vrijwel onveranderd (-0,1 mld euro) en maakt de belastingen voor verkeer en vervoer variabel.

4.8 Zorg

De PvdA versobert de aanspraken op **langdurige zorg**, niet de aanspraken op verpleging en behandeling, maar wel de aanspraken op begeleiding en persoonlijke verzorging. Daarmee bespaart de PvdA 1,7 mld euro. Anderzijds reserveert de PvdA 1,0 mld euro voor onder andere de inzet van extra wijkverpleegkundigen en voor versterking van de huisartsenzorg en thuiszorg.

De eigen bijdragen voor de AWBZ/WMO-zorg worden op een inkomensafhankelijke manier vereenvoudigd en verhoogd. De eigen bijdragen AWBZ/WMO gaan daardoor geleidelijk omhoog met 0,8 mld euro. Drie inkomensregelingen voor chronisch zieken en gehandicapten worden geïntegreerd, waarbij specifiek het budget voor de huidige Wet Tegemoetkoming Chronisch Zieken en Gehandicapten gekort wordt met 50%. De gemeenten worden belast met de uitvoering.

De uitvoering van zowel de intramurale als de extramurale AWBZ wordt overgeheveld naar gemeenten, waarbij de aanspraken de vorm krijgen van een voorziening in plaats van een verzekerd recht. Dat wil ook zeggen dat de AWBZ niet uitgevoerd gaat worden door zorgverzekeraars. Mede door het voorzieningenkarakter kunnen gemeenten meer maatwerk leveren, zodat een besparing geboekt kan worden van 1,2 mld euro.

De **curatieve zorg** wordt ingericht volgens een systeem van budgetfinanciering. De PvdA wil via budgetfinanciering de zorgaanspraken beperken met 1 mld euro in 2016 en 2 mld euro in 2017. Dit leidt tot inperking van de zorg en mogelijk ook terugkeer van de wachtlijstproblematiek. Er is grote onzekerheid of een dergelijke ingrijpende stelselwijziging in de zorg op korte termijn uitvoerbaar is en welke kosten daaraan verbonden zijn. Zo zullen er zeker transitiekosten zijn; gegeven de grote onzekerheden is een inschatting daarvan niet mogelijk en zij zijn daarom buiten de huidige berekeningen gehouden.

Daarnaast vindt er een concentratie plaats van spoedeisende eerstehulpdiensten (SEH's) bij ziekenhuizen, vindt er een korting van 10% plaats op de academische component via aanbesteding van top-referente zorg, komt er een scherpere inkoop door de overheid van medische technologie en dure geneesmiddelen, vindt er een herijking van het geneesmiddelenvergoedingensysteem (GVS) plaats, en maakt de overheid prijs- en volumeafspraken voor specialité-geneesmiddelen. Deze maatregelen samen leveren een bedrag op van 0,3 mld euro.

Via inkomensmaatregelen wordt er 0,3 mld euro bespaard. Het betreft een verlaging van de topinkomens van bestuurders in de zorg, van de honoraria van medisch specialisten en een aanpassing van het inschrijftarief van de huisarts.

Een stringenter pakketbeheer, via het werken met een voorwaardelijke toelating en een jaarlijkse scanning van het basispakket, bespaart 0,2 mld euro. Daartegenover draait de PvdA voor 0,6 mld euro de pakketmaatregel lage ziektelast uit het regeerakkoord gedeeltelijk terug, en intensiveert in preventieve zorg.

De PvdA kiest voor een inkomensafhankelijk **eigen risico** van gemiddeld 315 euro. Dat is lager dan in het basispakket. De opbrengsten hiervan zijn 0,3 mld euro lager dan in het basispakket. Verder worden de eigen bijdrage in de tweedelijns GGZ en de eigen bijdrage van 7,50 voor verblijfskosten ziekenhuizen teruggedraaid. Dit leidt tot een extra intensivering van 0,1 mld euro.

De **werkgelegenheid** in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2013-2017 met 85.000 arbeidsjaren. Dat is 55.000 minder dan in het basispakket.

4.9 Onderwijs

De PvdA intensiveert 1,6 mld euro op onderwijs en buigt 1,0 mld euro om. Per saldo komt dit neer op een netto intensivering van 0,6 mld euro.

De extra middelen gaan vooral naar voor- en vroegschoolse educatie (0,2 mld euro), het terugdraaien van de langstudeermaatregel (0,4 mld euro) en de verhoging van de onderwijstijd in het mbo (0,3 mld euro) en in het hoger onderwijs (0,8 mld euro). De PvdA zet in op scholing van leraren in het voortgezet onderwijs en in het mbo (0,2 mld euro), begeleiding van startende docenten in het primair en voortgezet onderwijs en in het mbo (0,1 mld euro), en op prestatiebeloning in het vmbo en in het mbo (0,1 mld euro). De PvdA intensiveert het inspectietoezicht (0,1 mld euro) en breidt het aantal kop-, voet- en schakelklassen uit (0,2 mld euro). Daarnaast wil de PvdA scholen financieren op basis van gerealiseerde leerwinst en komen tot verplichte centrale eindtoetsen in het primair en voortgezet onderwijs, in het mbo en in het hoger onderwijs.

De PvdA wil toegankelijke informatie verschaffen over de kwaliteit van scholen aan ouders van leerlingen met een lage sociaaleconomische achtergrond en zet in op transparantie over onderwijskwaliteit in alle onderwijstypen.

De belangrijkste ombuiging betreft de introductie van het sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs, waarbij de basisbeurs in zowel de bachelor- als de masterfase wordt vervangen door een lening. Deze maatregel geldt alleen voor nieuwe gevallen (0,1 mld euro in 2017 en 0,8 mld euro structureel vanaf 2035). Daarnaast buigt de PvdA om door het aantal subsidies in het onderwijs te beperken (0,2 mld euro), de maatschappelijke stages af te schaffen (0,1 mld euro), het bekostigingsmodel in het voortgezet onderwijs te vereenvoudigen (0,2 mld en 0,1 mld euro), de kenniscentra in het mbo samen te voegen (0,1 mld euro) en het aantal opleidingen in het mbo en hoger onderwijs terug te brengen (0,2 mld euro). Door de

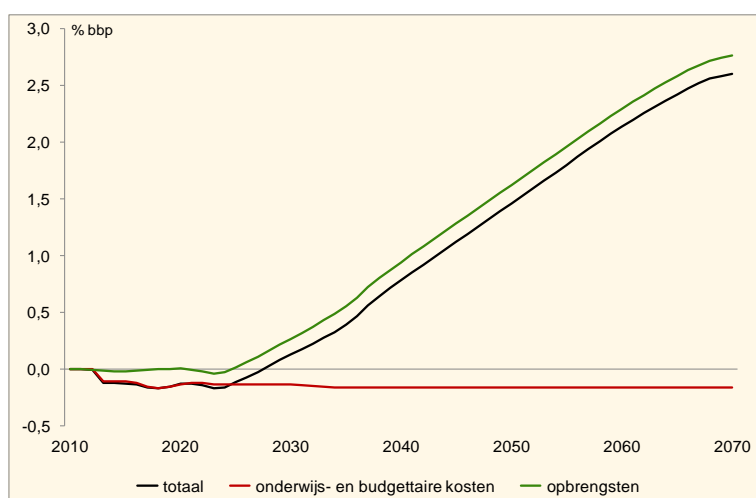
introductie van de vakscholen wil de PvdA de opleidingsduur in het vmbo en mbo bekorten (0,2 mld euro) en voorselectie bij kunstopleidingen moet leiden tot een lagere deelname (0,1 mld euro). Ten slotte heft de PvdA een algemene korting bij hoger onderwijsinstellingen (0,1 mld euro).

De PvdA zet 0,9 mld euro in op kansrijke maatregelen, geheel bestaande uit intensiveringen. Het welvaartseffect van de introductie van het sociaal leenstelsel in de bachelor- en masterfase van het hoger onderwijs en de algemene korting in het hoger onderwijs is onbekend. Deze maatregelen zorgen voor een financieringsschuif tussen publieke en private middelen en een (beperkte) daling van de deelname aan het hoger onderwijs.

Figuur 4.2 presenteert het netto lange-termijn-bbp-effect van het pakket aan kansrijke maatregelen van de PvdA (inclusief de invoering van het sociaal leenstelsel en de korting op het hoger onderwijs). De kostenlijn geeft de budgettaire effecten en de onderwijskosten weer. De opbrengstenlijn betreft zowel de stijging van de arbeidsproductiviteit als het arbeidsaanbodeffect. Het totale (netto) effect is de som van de opbrengstenlijn en de kostenlijn.

Op lange termijn leidt het onderwijspakket van de PvdA tot een structurele stijging van het bbp met 2,7% ten opzichte van het basispad. Deze stijging wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de inzet op prestatiebekostiging in het primair en voortgezet onderwijs, prestatiebeloning in het vmbo en mbo, scholing van leraren, begeleiding van startende docenten, informatievoorziening over schoolkwaliteit, invoering van centrale eindtoetsen en voor- en vroegschoolse educatie. De eerste maatregel vereist relatief weinig middelen, waarmee op korte termijn een grote groep leerlingen bereikt kan worden. De laatste heeft relatief sterke effecten op een kleinere doelgroep. Aangezien deze middelen worden ingezet op jonge leerlingen, duurt het langer voordat de baten van deze maatregel gerealiseerd worden. De daling in de deelname aan het hoger onderwijs ten gevolge van de korting op de rijksbijdrage zorgt voor een geringe afname van het bbp-effect.

Figuur 4.2 Effect van onderwijsmaatregelen PvdA in % bbp

4.10 Innovatie

De PvdA brengt geen structurele verandering aan in het budget voor innovatie. De partij richt wel een nationale investeringsbank op, gericht op innovatieve bedrijven. In de periode tussen 2013 en 2015 wordt hier in totaal 0,6 mld euro voor uitgetrokken. De voorgestelde beleidswijziging is met een quick-scan beoordeeld op het effect op de welvaart. Hoofdstuk 14 geeft een algemene toelichting op de aanpak die gevolgd is bij het evalueren van innovatiemaatregelen.

Het oprichten van een nationale investeringsbank door de PvdA is een maatregel met een onbekend effect op de welvaart.

De beleidsverandering van de PvdA heeft een onbekend effect op de welvaart.

4.11 Woningmarkt

Maatregelen

De maatregelen van de PvdA ten aanzien van hypotheekrenteaftrek bouwen voort op de maatregelen uit het begrotingsakkoord, waarin is voorzien dat vanaf 1 januari 2013 voor nieuwe hypotheekleningen de betaalde rente alleen aftrekbaar is voor zover deze de rente van een lening, die gedurende de looptijd van 30 jaar volledig en ten minste annuïtair wordt afgelost, niet overstijgt. De PvdA beperkt de hypotheekrenteaftrek verder door tussen 2013 en 2042 het maximale tarief waartegen de hypotheekrente mag worden afgetrokken geleidelijk te verlagen van 52% naar 30%. Daarnaast stelt de PvdA een bovengrens aan de maximale schuld waarover rente mag worden afgetrokken. Deze bovengrens wordt in 30 jaar geleidelijk teruggebracht naar de waarde van een gemiddelde koopwoning.

Verder verlaagt de PvdA de waardegrens voor het verhoogde bijtellingspercentage van het eigenwoningforfait van een miljoen euro in 2013 tot 600 dzd euro in 2040. De vrijstelling voor de kapitaalverzekering en spaarrekening eigen woning wordt in 30 jaar geleidelijk afgeschaft.²³

Naast het bovenstaande pakket schaft de PvdA met ingang van 2013 de wet af die voorschrijft dat de bijtelling vanwege het eigenwoningforfait niet hoger kan zijn dan de aftrek vanwege betaalde hypotheekrente (Wet Hillen). Per 2013 wordt ten slotte de overdrachtsbelasting afgeschaft voor starters.

De PvdA schaft het huidige stelsel met zijn woningpuntensysteem, inclusief de door het kabinet Rutte daaraan toegevoegde 25 woningpunten voor woningen in schaarstegebieden,

---

²³ De opbrengsten van bovenstaande maatregelen worden gebruikt voor een verlaging van de inkomstenbelasting. Deze maatregel is niet specifiek gericht op de woningmarkt en daarom niet meegenomen in de analyse van woningmarkteffecten.

af. In plaats daarvan voert de PvdA een systeem in waarbij de maximaal redelijke huur wordt vastgesteld op 4,5% van de WOZ-waarde van de woning. Dit betekent dat de maximaal redelijke huur hoger wordt dan in het basispad uit de Juniraming. Er ontstaat daardoor extra ruimte voor huurverhoging. De PvdA benut deze ruimte en laat de huren jaarlijks met 1%-punt extra stijgen ten opzichte van het basispad. De PvdA voert ten slotte een extra verhuurdersheffing in die oploopt van 200 mln euro in 2013 tot 750 mln euro structureel vanaf 2017.

Effecten

De effecten van deze maatregelen zijn samengevat in de onderstaande tabel:

Tabel 4.10 Woningmarkt, effecten van beleidspakket PvdA

	2017	structureel
	%bbp	
Welvaartswinst		0,4
EMU-saldo		0,9
	verschil met basispad in %	
Prijs koopwoningen	-5,4	-5,2
Netto huur	2,6	5,1
Consumptie koopwoningen		-3,4
Consumptie huurwoningen		2,1
	% huurwaarde	
Koopsector subsidiepercentage		9,3

De maatregelen van de PvdA leiden tot een versobering van de fiscale subsidie op de eigen woning, waardoor de gemiddelde prijs van een koopwoning op de lange termijn met 5% daalt. De huren stijgen op de lange termijn juist met 5%. Omdat de huurinkomsten harder stijgen dan de extra heffing van 0,75 mld euro, wordt het verhuren van woningen aantrekkelijker. Dit leidt tot een hoger aanbod van huurwoningen, waardoor de rantsoenering op de huurmarkt verder afneemt. Dit leidt ook tot een verminderde druk op de koopwoningmarkt waardoor huizenprijzen verder omlaag kunnen.

De vermindering van de versturende subsidie op de koopwoningmarkt en de afnemende rantsoenering op de huurwoningmarkt leiden tot een structurele welvaartswinst van 0,4% bbp en een voordeel voor de Rijksschatkist van bijna 0,9% bbp (6,0 mld euro).²⁴

²⁴ Een groot deel van het budgettaire voordeel (ter grootte van 5,3 mld euro in 2040) wordt teruggesluisd via een verlaging van de inkomstenbelasting. Dat effect is niet meegenomen in deze analyse van de woningmarkt en ook niet in het bij de woningmarktanalyse behorende budgettaire beeld.

4.12 Bereikbaarheid

- Alle maatregelen - auto, fiets en ov - uit het Begrotingsakkoord 2013 ten aanzien van het belasten van de vergoedingen voor het woon-werkverkeer worden teruggedraaid, behalve de leaseauto-maatregel uit het Begrotingsakkoord. Deze maatregel behelst het meetellen van woon-werkverkeer met leaseauto's als privékilometers.
- De PvdA bezuinigt het maximumbedrag van 4,6 mld euro op de aanleg van wegen in de periode 2013-2017. Daarna resteert een structurele ombuiging van 1,5 mld euro op de aanleg van wegen.
- Voor personenauto's en bestelwagens wordt een kilometerheffing ingevoerd. Het tarief is 4 cent per kilometer en wordt gedifferentieerd naar tijd, plaats en milieukeurmerken. Het rijksdeel van de wegenbelasting wordt tegelijk afgeschaft, terwijl de bpm wordt verhoogd met 0,7 mld euro. Het gemiddelde tarief is zodanig gekozen dat deze maatregel structureel neutraal is voor het EMU-saldo.
- Voor vrachtwagens wordt een kilometerheffing ingevoerd. Het tarief is 20 cent per kilometer. De wegenbelasting en het eurovignet worden tegelijk afgeschaft. Met deze heffing wordt structureel 1,1 mld euro per jaar opgehaald.
- Tevens wordt daarbovenop een congestieheffing van 11 cent per kilometer voor al het verkeer geheven.
- De PvdA draait de verhoging van de maximumsnelheid op snelwegen naar 130 km/uur terug.
- De PvdA bezuinigt het maximumbedrag van 1,5 mld euro op de aanleg van spoor in de periode 2013-2017.

Tabel 4.11 Bereikbaarheid, effecten van beleidspakket PvdA

	Effect in 2020 t.o.v. het basispad (a)
Verkeerseffecten	mutaties in %
Autogebruik	-10
OV-gebruik	5
Files op snelwegen	-37
Bereikbaarheidsbaten	mutaties in mld euro per jaar
Reistijdbaten weg/ov (b)	0,28
Baten extra gebruik weg/ov (c)	-0,16

(a) Zie voor een toelichting op de gehanteerde begrippen hoofdstuk 15.
(b) De reistijdbaten zijn het welvaartseffect van kortere reistijden of kortere routes.
(c) Als reizen met de auto of het ov duurder wordt, zullen mensen minder gaan reizen. Het betreft de welvaartseffecten hiervan.

Het autogebruik daalt bij de PvdA met 10%. Dit komt voornamelijk door het invoeren van een kilometerheffing voor personenauto's en bestelwagens. Hiertegenover staat een toename van het autoverkeer door het terugdraaien van het belasten van woon-werkvergoedingen.

Het ov-gebruik stijgt bij de PvdA met 5%. Ook hier is de oorzaak gelegen in de kilometerheffing voor personenauto's die tot meer ov-gebruik leidt, en het terugdraaien van het belasten van woon-werkvergoedingen voor auto, ov en fiets.

De files nemen vooral af door de congestieheffing. Ook de kilometerheffing voor personenauto's, bestelauto's en vrachtwagens draagt sterk bij aan de filereductie. Het terugdraaien van het belaste van woon-werkvergoedingen en de bezuiniging op de aanleg van wegen zorgen er uiteindelijk voor dat de maatregelen per saldo een filereductie van 37% bewerkstelligen.

De reistijd-baten weg/ov nemen per saldo toe met 0,28 mld euro per jaar. Deze toename is toe te schrijven aan de forse filereductie die met de congestieheffing en de kilometerheffing wordt behaald. De bezuinigingen op de weg- en spoorinfrastructuur en het terugdraaien van het belaste van het woon-werkverkeer zorgen voor een afname van de reistijd-baten. Het afgenomen auto-gebruik en toegenomen ov-gebruik resulteert per saldo in een verlies van 0,16 mld euro per jaar. Dit komt voornamelijk doordat automobilisten door de kilometerheffing minder zullen gaan autorijden.

De totale bereikbaarheids-baten zijn 0,12 mld euro per jaar.

4.13 Natuur

Algemeen beeld

De PvdA wil met ruimtelijke ordeningsmaatregelen de nationale landschappen en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) beschermen. Het programma 'Mooi Nederland' fungeert daarbij als richtlijn. Daarnaast zet de PvdA in op het behoud en herstel van natuur. De EHS moet worden afgemaakt en natuurgebieden moeten onderling verbonden worden, zoals de overheid in haar oorspronkelijke plannen in 1990 beoogde. De PvdA wil schade aan de natuur compenseren als er ten behoeve van de economie binnen de EHS gebouwd moet worden. Het herstel van natuurgebieden wordt deels gefinancierd uit een heffing op stikstof (dierlijke mest). Agrariërs worden betaald voor 'groene diensten', zoals landschapsbeheer en natuurbescherming. Uitvoering van het maatregelpakket van de PvdA zal een lichte verbetering van de biodiversiteit en enige verbetering van de belevingswaarde van natuur en landschap tot gevolg hebben.

Tabel 4.12 Natuur: effecten in 2020 van beleidspakket PvdA t.o.v. het basispad

Categorie	Effect t.o.v. basispad
Biodiversiteit: alle (VHR)-doelsoorten (%-punten)	0 tot + 5
Belevingswaarde natuur en landschap	+
Uitgaven overheid in mld euro	+ 0,08

De biodiversiteit is weergegeven in klassen %-punten ten opzichte van het basispad. In het basispad worden in 2020 ruim 50% van alle doelsoorten en ruim 60% van alle doelsoorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) duurzaam behouden. De resultaten laten geen verschil zien tussen alle doelsoorten en de doelsoorten van de VHR.

De belevingswaarde is gecategoriseerd in een vijftal klassen ten opzichte van het basispad (--: duidelijke achteruitgang, -: enige achteruitgang, 0: situatie vergelijkbaar met basispad, +: enige vooruitgang, ++: duidelijke vooruitgang).

Belangrijkste maatregelen

- De maatregelen van de Programmatische aanpak Stikstof en anti-verdrogingsmaatregelen in de Natura 2000-gebieden worden betaald uit een heffing op stikstofproductie door dieren.
- Overheveling van Gemeenschappelijk Landbouwbeleid gelden van de eerste naar de tweede pijler.
- De uitvoering van ruimtelijke ordeningsmaatregelen gericht op het programma Mooi Nederland.

Effecten op biodiversiteit

De financiële middelen voor natuur en landschap uit het Begrotingsakkoord worden, bij uitvoering van het PvdA-programma, overgedragen aan de provincies. Omdat de partij geen extra middelen vrijmaakt voor verwerving en inrichting zal de oorspronkelijk beoogde EHS nog niet gereed zijn in 2020. De middelen die momenteel zijn geormerkt voor anti-verdrogingsmaatregelen en tijdelijk herstelbeheer worden in het PvdA-programma betaald uit een heffing op dierlijke stikstof. Daarnaast zet de PvdA in op natuur- en plattelandsontwikkeling. De PvdA maakt daarvoor gebruik van de mogelijkheid om 10% van het budget uit pijler 1 (inkomenstoelagen) van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) over te hevelen naar pijler 2 (plattelandsbeleid). Voor de landbouwsector betekenen de door de PvdA voorgestelde heffingen op bestrijdingsmiddelen en stikstofproductie door dieren een lastenverzwaring van 0,15 mld euro. In totaliteit neemt het aantal duurzaam behouden soorten bij uitvoering van het PvdA-beleid licht toe, met tussen de 0 en 5 %-punten ten opzichte van het basispad. Dit geldt zowel voor de planten- en diersoorten die onder de Vogel- en Habitatrichtlijnen vallen als voor alle doelsoorten.

Effecten op belevingswaarde van natuur en landschap

De PvdA besteedt een deel van de gelden uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid om het agrarisch gebied aantrekkelijker te maken. Dit komt de belevingswaarde ten goede. Bij uitvoering van de PvdA-maatregelen zal de belevingswaarde van natuur en landschap verbeteren ten opzichte van het basispad

De verkiezingsprogramma's 2012 laten zien welke keuzes politieke partijen maken voor de jaren 2013-2017. De programma's tonen aan dat er echt iets te kiezen valt voor de komende kabinetsperiode. Hoe gaan we na de economische crisis de overheidsfinanciën weer op orde brengen en hoe snel? Verhogen we de AOW-leeftijd en beperken we de aftrek van de hypotheekrente, of juist niet? Hoe verminderen we de filedruk? Willen we klimaatverandering aanpakken en zo ja, hoe dan? Is het de moeite waarde om meer geld uit te geven aan onderwijs of innovatie? Hoeveel trekken we uit voor natuur? Hoe kunnen we de woningmarkt beter laten functioneren? Hoe gaan we om met de stijging van de kosten van de zorg?

In de aanloop naar de verkiezingen van 12 september 2012 hebben tien politieke partijen - VVD, PvdA, PVV, CDA, SP, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP, DPK - gevraagd om een analyse van hun verkiezingsprogramma's. Het CPB heeft de economische effecten geanalyseerd, het PBL de effecten op milieu.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau (CPB)
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
(070) 338 33 80 | www.cpb.nl | info@cpb.nl

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Postbus 30314 | 2500 GH Den Haag
(070) 328 87 00 | www.pbl.nl | info@pbl.nl

Gedrukt door:
De Swart BV
Postbus 53184 | 2505 AD Den Haag
(070) 308 21 21 | www.kds.nl | info@kds.nl

Foto omslag: GPD | Stephanie Versteeg

Augustus 2012 | ISBN 978-90-5833-559-3

